

КЕНДИР ВЕНЕЦІЙСЬКИЙ (К. САРМАТСЬКИЙ, К. КРИМСЬКИЙ, К. РУСАНОВА)

Trachomitum venetum (L.) Woodson s.l. (incl. *T. venetum* subsp. *russanovii* (Pobed.) Yena et Moysienko = *T. russanovii* (Pobed.) Pobed., *T. venetum* subsp. *sarmatiense* (Woodson) Avetisjan = *T. sarmatiense* Woodson, *T. venetum* subsp. *tauricum* (Pobed.) Greuter et Burdet = *T. tauricum* (Pobed.) Pobed.)

Родина Барвінкові — Аросупасеae

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення

Рідкісний диз'юнктивно ареальний вид, в Україні — три підвиди.

Ареал виду та його поширення в Україні

К. сарматський: приморські регіони України, Болгарії, Туреччини, Росії та Закавказзя; к. кримський та к. Русанова — локальні ендеміки. В Україні — к. сарматський: узбережжя Чорного та Азовського морів. Адм. регіони: Од, Мк, Хс, Дц, Кр. К. кримський: мис Іллі та бухта Тиха. Адм. регіон: Кр. К. Русанова: о-в Джарилгач. Адм. регіон: Хс.

Чисельність та структура популяцій

Трапляються дуже рідко. Популяції лінійного типу, з окремих густих куртин. К. кримський формує зарості близько 1 км з 20–30 раметів (приблизно 1000 пагонів).

Причини зміни чисельності

Низька здатність до насінневого розмноження, морська абразія, рекреація і забудова.

Умови місцезростання

Середньозаплавні рівнинні ділянки у гирлах річок, балок, морські пляжі з гальки і піску, глинисті береги. Ксеромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. К. сарматський: багаторічна кореневищна трав'яна рослина 0,5–1,2 м заввишки. Листки супротивні, темно-зелені, вузькояйцеподібні до ланцетних, із закругленою основою і гострокінцевою верхівкою. Суцвіття верхівкова волоть. Віночок рожево-бузковий, дзвоникуватий, з 5 долями. Чашечка зрослолисточкова, п'ятироздільна. Плід лінійна листянка. Цвіте в липні–серпні; плодоносить у вересні. Розмножується насінням та кореневищем. К. кримський відрізняється світло-зеленими листками,

вузько еліптичними, з клиноподібною основою і гострокінцевою верхівкою. К. Русанова має темнозелені, з червонуватим відтінком, яйцеподібні, з заокругленою основою та тупою верхівкою, листки.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

К. сарматський охороняється в Дунайському та Чорноморському БЗ, в заказнику «Новий Світ»; к. Русанова — у заказнику «Джарилгацький». К. кримський внесений до Європейського червоного списку, не охороняється, тому слід організувати заказник на мисі Іллі та в бухті Тихій. Заборонено збирання рослин, порушення умов зростання, забудова.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Є відомості про спроби культивування.

Господарське та комерційне значення

Протиерозійне, декоративне, лікарське.

Основні джерела інформації

Биоразнообразие Джарылгача, 2000; Бойко, Подгайній, 2002; Дубына, Шеляг-Сосонко, Ена Ан. В., 2001; Ена Ан. В., Свирич, 2008; Ена Ан. В., Терещенко, 1997; 1989; Yena, Moysienko, 2007.

Автори: А.В. Ена, І.І. Мойсієнко

Фото: І.І. Мойсієнко

ДЕРЕВІЙ ГОЛИЙ

Achillea glaberrima Klokov

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Локальний ендемік.

Ареал виду та його поширення в Україні
Приазовська височина. Поширений тільки у межах відділення «Кам'яні Могили» Українського степового ПЗ. Адм. регіон: Дц.

Чисельність та структура популяцій
Єдина популяція нараховує 8–9 млн особин, чисельність стабільна, щільність в середньому 35 особин на 1 м². Віковий спектр популяції бімодальний з максимумами на віргінільній та середньовіковій генеративних стадіях, характеризується значною варіабельністю.

Причини зміни чисельності
В умовах заповідного режиму чисельність виду стабільна.

Умови місцезростання
Гранітні скелі та розщелини, на площинках з щебеним ґрунтом площею від кількох дм² до 2 м². Росте поодинокі, моновидовими групами або з домішкою кількох видів в угрупованнях, що відносяться до кл. *Sedo-Scleranthetea*. Мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рос-

лина з коротким кореневищем та висхідними або прямостоячими часто розгалуженими пагонами 20–40 см заввишки. Листки пірчатороздільні, у верхній частині стебла зубчасті. Кошики зібрані у верхівковій складні щиткоподібні суцвіття. Квітки яскраво-жовті, язичкові дуже варіюють за кількістю у кошику, розміром, формою. Рослина позбавлена опушення на стеблах, листках, обгортках. Цвіте у червні–серпні, плодоносить у липні–вересні. Розмножується насінням (дає рясний самосів).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Занесено до Європейського червоного

списку та Червоного списку МСОП. Охороняється у відділенні «Кам'яні Могили» Українського степового ПЗ. Рекомендується контролювати стан популяції, вирощувати у ботанічних садах, залучити до селекції декоративних форм. Заборонено збирання, гербаризацію, заготівлю, порушення умов місцезростання виду.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують у Донецькому ботанічному саду НАН України, Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України, Ботанічному саду ім. О.Ф. Фоміна.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне.

Основні джерела інформації
Бурда, Остапко, Ларин, 1995; Флора УРСР, 1962; Кондратюк, Бурда, Остапко, 1985; Кондратюк, Остапко, 1990; Определитель высших растений Украины, 1987; Остапко, 2005; Тысячелистники, 1984; ЧКУ, 1996; Шакула, 2007.

Автор: В.М. Остапко
Фото: В.П. Гелюта

КОТЯЧІ ЛАПКИ КАРПАТСЬКІ

Antennaria carpatica (Wahlenb.) Bluff et Fingerh.

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae (Compositae)

Природоохоронний статус виду
Рідкісний.

Наукове значення
Ендемічний реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Поширений у високогір'ї Карпат на території Польщі, Словаччини, Румунії. В Україні — Свидовець та Мармарош. Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій
Популяції ізольовані гірськими долинами. Для усіх популяцій характерні неповночленні вікові спектри, без ювенільних та іматурних рослин. Чисельність у межах 5–10 рослин на 1 м².

Причини зміни чисельності
Обмеженість відповідних субстратів, випас худоби та інші прояви господарської діяльності людини.

Умови місцезростання
Альпійський пояс на висоті 1800–2000 м н. р. м., на схилах різної експозиції, переважно на досить вологих, слабко задернованих ділянках з кислими ґрунтами, у тому числі на відслоненнях та осипищах, в асоціаціях *Achilleo (schurii)-Dryadetum*

й *Cystopteridetum fragilis* (кл. *Asplenietea trichomanes* та *Carici rupestris-Kobresietea bellardii*). Психромезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Пучкуватокореневий напівкущик з інтенсивно галузистими короткими висхідними кореневищами, здерев'янілими разом з нижньою частиною безрозеткових надземних пагонів 5–20 см заввишки. Більшість листків зосереджена при основі стебел, стеблові листки нечисленні. Прикореневі листки короткочерешкові, з суцільними лінійно-ланцетними білоповстисто опушеними збіжними пластинками 4–5 см x 4–8 мм. Кошики у верхівкових щиткоподібних суцвіттях нечисленні, іноді поодинокі,

5–10 мм у діаметрі, з буро-коричневими листочками обгортки й жовтувато-білою оцвітиною. Цвіте у червні–липні, плодоносить у серпні–вересні. Розмноження переважно вегетативне.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у Карпатському БЗ. Доцільно встановити моніторинг популяцій. Заборонено збирання рослин, порушення місць зростання та надмірне випасання худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Зиман, 1997; Карпатські сторінки «Червоної книги України», 2002; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; Малиновський, Крічфалушій, 2002; ЧКУ, 1996; Чопик, 1976.

Автори: С.М. Зиман, О.В. Булах
Фото: О.О. Сенчило, Н.М. Сичак (вставка)

РОМАН КАРПАТСЬКИЙ

Anthemis carpatica Waldst. et Kit ex Willd.

Родина Айстрові (Складноцвіті) — Asteraceae
(Compositae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення
Реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом.

Ареал виду та його поширення в Україні
Південно-європейський вид, поширений у високогір'ї Карпат, Альп та Балкан. В Україні — Мармароський масив (г. Піп Іван). Адм. регіон: Зк.

Чисельність та структура популяцій
Єдина популяція площею близько 1 га з неповночленим віковим спектром, без ювенільних та іматурних рослин та з чисельністю 20–25 пагонів й 3–5 парціальних кущів на 1 м².

Причини зміни чисельності
Крайня межа ареалу. Причини відсутності насінневого поновлення невідомі.

Умови місцезростання
Альпійський пояс на висоті 1800–2000 м н.р.м., на задернованих кам'янистих схилах різної експозиції, в угрупованні *Cetrario-Juncetum trifidi* (кл. *Junceta trifidi*). Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина з галузистими, переважно короткими висхідними кореневищами (наявні й горизонтальні гілки 6–8 см завдовжки), мичкуватою кореневою системою та висхідними напіврозетковими надземними пагонами 15–25 см заввишки. Більшість листків зосереджена при основі стебел, пірчасто розсічені на лінійні частки 8–10 мм завдовжки, стеблові листки нечисленні, дрібні. Кошики верхівкові поодинокі, 25–30 мм у діаметрі з білими крайовими квітками. Листочки обгортки мають широку черно-буру облямівку. Цвіте у липні, плодоносить у серпні. Розмноження вегетативне.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Карпатському БЗ. Необхідно здійснювати моніторинг популяції й провести порівняльне дослідження популяцій даного виду на території Румунії. Заборонено збирання, гербаризація, заготівля рослин, порушення умов зростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне.

Основні джерела інформації
Зиман, 1997; Малиновський, Крічфалушій, 2002; Малиновський, Царик, Кияк, Нестерук, 2002; Чопик, 1976.

Автор: С.М. Зиман
Фото: Ю.Й. Кобів

